

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Ακαδημαϊκό έτος 2023-24

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1

Διάλεξη 3

Κοινωνική Δικαιοσύνη και Κράτος (σημειώσεις στο eclass)

2

Εισαγωγή

- Η απρόσκοπτη λειτουργία των αγορών, κάτω από ορισμένες συνθήκες, οδηγεί σε μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας, δηλαδή η οικονομία βρίσκεται σε ένα σημείο πάνω στην καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας.
- Εκείνο που δεν διασφαλίζει η λειτουργία της αγοράς είναι η διανομή της ευημερίας μεταξύ των ατόμων, αφού δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα η διανομή αυτή να είναι πολύ άνιση.

3

3

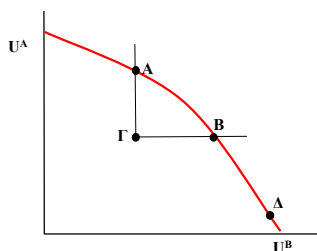
Εισαγωγή

- Για παράδειγμα η λειτουργία της αγοράς μπορεί να οδηγήσει σε ένα σημείο όπως το Α στο διάγραμμα 2.1, το οποίο μπορεί να θεωρείται από την κοινωνία ως αποδεκτή διανομή της ευημερίας.
- Αν όμως η αγορά μας οδηγήσει σε ένα σημείο όπως το Δ τότε είναι πιθανό η διανομή αυτή να θεωρηθεί ως "άδικη".
- Γεννάται επομένως το ερώτημα τι κάνουμε σε μια τέτοια περίπτωση

4

4

Εισαγωγή

5

5

Εισαγωγή

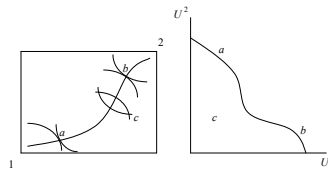
- Με βάση το δεύτερο θεμελιώδες θεώρημα των οικονομικών της ευημερίας, κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι θα μπορούσαμε να κάνουμε στην αρχή τέτοια κατανομή των πόρων ώστε η απρόσκοπτη λειτουργία των αγορών να μας οδηγήσει σε ένα σημείο π.χ. Ανάμεσα στο Α και το Β, διανομή που θα ήταν αποδεκτή από την κοινωνία.
- Η μόνη παρέμβαση του κράτους είναι η επιβολή εφάπαξ φόρων (ή μεταβιβάσεων) σταθερού ποσού και η διασφάλιση της λειτουργίας ανταγωνιστικών αγορών.

6

6

Εισαγωγή

- Θα θέλαμε να είμαστε σε ένα σημείο πάνω στην καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας
- Στο διάγραμμα, κάθε σημείο πάνω στη γραμμή άριστων σημείων αντιστοιχεί σε ένα ζεύγος $\{U^1, U^2\}$
- Καθώς μετακινούμαστε από την κάτω αριστερή γωνία του κουτιού του Edgeworth προς την πάνω δεξιά γωνία, η χρησιμότητα του καταναλωτή 1 αυξάνεται και η χρησιμότητα του καταναλωτή 2 μειώνεται.
- Το σύνολο των σημείων δίνει την *καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας*
- Τα σημεία *a* και *b* είναι κατά Pareto αποτελεσματικά, το σημείο *c* δεν είναι

Καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας

7

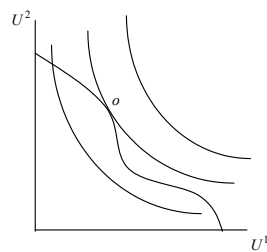
Εισαγωγή

- Πώς θα επιλέξουμε μεταξύ των διαφόρων σημείων πάνω στην καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας;

8

Το άριστο σημείο για την κοινωνία

- Επιλέγουμε το σημείο που επιτυγχάνει το υψηλότερο επίπεδο κοινωνικής ευημερίας
- Οι *κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας* αντιστοιχούν σε σταθερά επίπεδα κοινωνικής ευημερίας
 - Το σχήμα τους αντικατοπτρίζει το trade-off ανάμεσα στην ισοτιμία και την αποτελεσματικότητα
- Στο διάγραμμα, το σημείο *o* πάνω στην καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας βρίσκεται στην υψηλότερη δυνατή καμπύλη αδιαφορίας
 - Αυτό είναι και το *κοινωνικά άριστο* σημείο.

Το κοινωνικά άριστο σημείο

9

Το κοινωνικά άριστο σημείο

- Αν εντοπίσουμε το κοινωνικά άριστο σημείο, μπορούμε να εφαρμόσουμε το δεύτερο θεμελιώδες θεώρημα των οικονομικών της ευημερίας
- Η κοινωνικά άριστη κατανομή αντιστοιχεί σε κάποια αρχική κατανομή στο κουτί του Edgeworth.
- Αν το κράτος προβεί στην κατάλληλη κατανομή των πόρων αρχικά, το άριστο σημείο θα επιτευχθεί από τις αγορές.

10

Το κοινωνικά άριστο σημείο

- Υπάρχουν δύο βασικά ερωτήματα:

1. Είναι εφικτοί οι εφάπαξ φόροι (μεταβιβάσεις);
2. Τι προσδιορίζει το σχήμα των κοινωνικών καμπυλών αδιαφορίας;

11

Το κοινωνικά άριστο σημείο

- Υπάρχουν δύο βασικά ερωτήματα:

1. Είναι εφικτοί οι εφάπαξ φόροι (μεταβιβάσεις);
2. Τι προσδιορίζει το σχήμα των κοινωνικών καμπυλών αδιαφορίας;

12

Το κοινωνικά άριστο σημείο

- Υπάρχουν δύο βασικά ερωτήματα:

1. Είναι εφικτοί οι εφάπαξ φόροι (μεταβιβάσεις);
2. Τι προσδιορίζει το σχήμα των κοινωνικών καμπυλών αδιαφορίας;

13

Εφάπαξ φόροι σταθερού ποσού

- Ένας φόρος (ή μεταβίβαση) ονομάζεται εφάπαξ σταθερού ποσού, αν ο καταναλωτής δε μπορεί να επηρεάσει το ύψος του φόρου μεταβάλλοντας τη συμπεριφορά του
 - Αν φορολογήσουμε κάθε καταναλωτή με ένα σταθερό ποσό (π.χ. 1000 ευρώ), αυτό είναι εφάπαξ φόρος.
- Η χρησιμότητα των εφάπαξ φόρων προϋποθέτει ότι η επιβολή τους δεν έχει κόστος
 - Αυτό δεν ισχύει στην πράξη (UK roll tax)
 - Η συλλογή πληροφοριών για τις ταχυδρομικές διευθύνσεις ήταν πολύ κοστοβόρα
 - Η φορολογική βάση είχε υψηλή κινητικότητα
- Οι εφάπαξ φόροι πρέπει να είναι άριστοι
 - Το κράτος πρέπει να ξέρει ακριβώς ποια είναι η αρχική κατανομή πόρων
 - Το κράτος πρέπει να ξέρει τις προτιμήσεις των καταναλωτών
- Οι πόροι (οικονομικά χαρακτηριστικά) μπορεί να μην είναι γνωστοί στο κράτος, αλλά μόνο στους καταναλωτές

14

Εφάπαξ φόροι σταθερού ποσού

- Το κράτος μπορεί να διαφοροποιεί τους εφάπαξ φόρους με βάση χαρακτηριστικά που παρατηρεί και ο καταναλωτής δε μπορεί να αλλάξει, όπως το χρώμα των ματιών, το φύλο, η ηλικία
 - Όμως αυτά τα χαρακτηριστικά είναι άσχετα με οποιαδήποτε έννοια φοροδοτικής ικανότητας ή δικαιοσύνης.
- Αφού τα χαρακτηριστικά που μας ενδιαφέρουν δε μπορεί να τα παρατηρήσει το κράτος, πρέπει
 - Ή οι καταναλωτές να τα δηλώσουν με ειλικρίνεια
 - Ή το κράτος να συμπεράνει ποια είναι από το πώς συμπεριφέρονται οι καταναλωτές
- Στη δεύτερη περίπτωση, ο καταναλωτής με τη συμπεριφορά του μπορεί να αλλάξει το φόρο που πληρώνει, επομένως ο φόρος δεν είναι εφάπαξ.
- Είναι σημαντικό το σύστημα φορολόγησης να δίνει στα άτομα το κίνητρο να αποκαλύψουν το πραγματικό ύψος των «πόρων» που διαθέτουν

15

Εφάπαξ φόροι σταθερού ποσού

- Αλληλεπίδραση μεταξύ των φόρων και της «δήλωσης»
 - Ας υποθέσουμε ότι οι πόροι που έχει ένας καταναλωτής καθορίζονται από το IQ του
 - Αν το ύψος του φόρου είναι αντίστροφη συνάρτηση του IQ
 - Κανείς δε θα έκανε επίτηδες λάθη στο τεστ IQ
 - Το κίνητρο θα ήταν η μεγιστοποίηση του σκορ
 - Αν το ύψος του φόρου είναι θετική συνάρτηση του IQ
 - Οι καταναλωτές με υψηλό IQ θα είχαν επίτηδες χαμηλή επίδοση
 - Η μέση επίδοση στο τεστ IQ θα μειωνόταν σημαντικά.
- Δεύτερη περίπτωση
 - Το σύστημα φορολόγησης δεν παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα
 - Υπάρχει περιθώριο τα άτομα να μην αποκαλύπτουν ειλικρινά τα χαρακτηριστικά τους
- Τέτοιου είδους προβλήματα θα υπάρχουν πάντα όταν προσπαθούμε να βασίσουμε τους φόρους (ή μεταβιβάσεις) σε χαρακτηριστικά που δε μπορούμε να παρατηρήσουμε άμεσα.

16

Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Μπορούμε να αποφύγουμε τις συγκρίσεις ατομικών χρησιμοτήτων και την προσπάθεια να δώσουμε μια «κοινωνική αξία» στην χρησιμότητα του κάθε ατόμου;
- Ένας τρόπος που έχουμε ήδη αναφέρει είναι η έννοια της αποτελεσματικότητας κατά Pareto.
- Η έννοια αυτή εισήχθη από τον Ιταλό οικονομολόγο Pareto στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.
- Ήταν πρωτότυπη διότι εισήγαγε έναν τρόπο να συγκρίνουμε οικονομικές καταστάσεις χωρίς να πρέπει να κάνουμε διαπροσωπικές συγκρίσεις χρησιμότητας
- Το χαρακτηριστικό αυτό είναι και το πλεονέκτημα, αλλά και η βασική αδυναμία του κριτηρίου του Pareto.

17

Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Προσπαθούμε να προσδιορίσουμε καταστάσεις που είναι προτιμητέες. Τα συμπεράσματα δεν αλλάζουν, αν αλλάξουμε τα κριτήρια ευημερίας. Μπορώ να συγκρίνω καταστάσεις μόνο αν στην μία περίπτωση όλοι είναι σε καλύτερη θέση ή τουλάχιστον κανείς δεν είναι σε χειρότερη θέση.
- Είναι δύσκολο να φανταστούμε έναν σχεδιαστή οικονομικής πολιτικής ο οποίος δε θα προσπαθούσε να αυξήσει την ευημερία τουλάχιστον ενός ατόμου, χωρίς να ζημωθεί κανένας άλλος.
- Παράδειγμα βελτίωσης κατά Pareto: η κατανομή (100, 201, 500) κερδίζει την κατανομή (100, 200, 400).
- Μια κατάσταση όπου δεν υπάρχουν δυνατότητες βελτιώσεων κατά Pareto είναι αποτελεσματική κατά Pareto.

18

Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Ας υποθέσουμε
 - Ένα σύνολο οικονομικών καταστάσεων (economic states) $S = \{s_1, s_2, \dots\}$
 - Ένα σύνολο H , όπου $h = 1, \dots, H$, ατόμων
- Ας υποθέσουμε ότι μεταβαίνουμε από την κατάσταση s_1 στην κατάσταση s_2 . Η μετάβαση αυτή ορίζεται ως βελτίωση κατά Pareto, αν για κάποια(ο) άτομο(ο) η ευημερία αυξάνεται και για κανένα άτομο η ευημερία δε μειώνεται.
- Η, $U^h(s_2) > U^h(s_1)$ για τουλάχιστον ένα άτομο h , και $U^h(s_2) \geq U^h(s_1)$ για όλα τα άτομα $h = 1, \dots, H$.
- Αυτός είναι ένας τρόπος να μεταφράσουμε ένα σύνολο ατομικών προτιμήσεων σε κοινωνικές προτιμήσεις μεταξύ οικονομικών καταστάσεων.

19

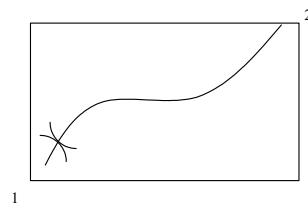
Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Ας υποθέσουμε ότι έχουμε να μοιράσουμε μια συγκεκριμένη ποσότητα ενός αγαθού σε δυο άτομα, το καθένα από τα οποία προτιμάει μεγαλύτερη ποσότητα από το αγαθό.
 - Κάθε μοιρασιά είναι αποτελεσματική κατά Pareto
 - Ξεκινώντας από οποιαδήποτε κατανομή, μια ανακατανομή που δίνει μεγαλύτερη ποσότητα στο ένα άτομο αναγκαστικά μειώνει την ποσότητα που έχει το άλλο άτομο.
- Αυτό το απλό παράδειγμα δείχνει τις δυο βασικές αδυναμίες του κριτηρίου του Pareto
 - Ακραίες κατανομές, όπως το να πάρει το ένα άτομο όλη την ποσότητα του αγαθού, μπορεί να είναι κατά Pareto αποτελεσματικές, αφού η αποτελεσματικότητα κατά Pareto δεν συνεπάγεται ισοτία ή δικαιοσύνη
 - Μπορεί να υπάρχουν πολλές κατανομές που είναι αποτελεσματικές κατά Pareto

20

Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Η γραμμή άριστων σημείων δείχνει τις κατανομές στο κουτί του Edgeworth που είναι κατά Pareto αποτελεσματικές
 - Υπάρχει άπειρος αριθμός κατά Pareto αποτελεσματικών κατανομών
 - Το κριτήριο του Pareto δε μας βοηθά να επιλέξουμε μια συγκεκριμένη κατανομή
 - Η κατανομή στην κάτω αριστερή γωνία είναι αποτελεσματική κατά Pareto αλλά είναι ιδιαίτερα άδικη.

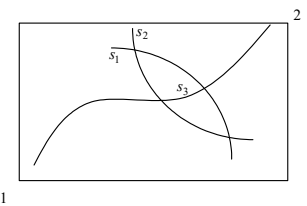

Αποτελεσματικότητα και ανισότητα

21

Πλευρές της αποτελεσματικότητας κατά Pareto

- Το κριτήριο του Pareto δεν μας δίνει **πλήρη ιεράρχηση οικονομικών καταστάσεων**
- Οι κατανομές s_1 και s_2 δε μπορούν να συγκριθούν παρόλο που οι s_1 και s_2 και s_3 μπορούν
- s_3 προτιμάται από την s_1 και την s_2
- Όμως δεν ισχύει ότι $s_1 \succeq_p s_2$ ούτε ότι $s_2 \succeq_p s_1$
- Αδυναμία σύγκρισης \neq αδιαφορία
- Αδιαφορία μεταξύ των s_1 και s_2 θα σήμαινε ότι είναι εξίσου καλές
- Αδυναμία σύγκρισης σημαίνει ότι δε μπορούν να ιεραρχηθούν.
- Η ιεράρχηση επομένως δεν είναι πλήρης

Ατελής ιεράρχηση

22

Προβλήματα με το κριτήριο του Pareto

- Ατελής ιεράρχηση.
- Ακόμα και μια μικρή ζημιά για ένα άτομο σημαίνει ότι δε μπορούμε να αποφανθούμε αν υπάρχει βελτίωση.
 - Το να εμποδίσουμε τον Νέρωνα να καίει τη Ρώμη θα μείωνε την ευημερία του, άρα δε μπορούμε να αποφανθούμε ότι αυτό που έκανε είναι λάθος.
 - Sen (1970) "μια κοινωνία ή μια οικονομία μπορεί να είναι αποτελεσματική κατά Pareto και όμως να είναι εντελώς αποκρουστική".
- Στηρίζεται στην ατομική ευημερία. Πολλές φορές όμως τα κοινωνικά κριτήρια μπορεί να υπερέχουν της ατομικής ευημερίας, π.χ. κοινωνικά αγαθά (merit goods).

23

Προβλήματα με το κριτήριο του Pareto

- Η κοινωνική ευημερία δεν είναι πάντοτε αυξανόμενη συνάρτηση της ατομικής ευημερίας.
- Υπάρχουν περιπτώσεις που η βελτίωση της θέσης ενός ατόμου μπορεί να θεωρηθεί ως χειρότερηση για την κοινωνία;
- Η ισότητα (Egalitarianism) θα μπορούσε να είναι από μόνη της ένας στόχος, θα μπορούσαμε να κρίνουμε τη βελτίωση της ευημερίας των πλουσίων σαν κάτι αρνητικό αν αυτό τους απομακρύνει υπερβολικά από την ευημερία της υπόλοιπης κοινωνίας.
- Πλάτωνας: "αν ένα κράτος θέλει να αποφύγει την πολιτική αποσύνθεση, η ακραία φτώχεια και ο ακραίος πλούτος δεν πρέπει να επιτραπεί να ανέβουν σε κανένα τμήμα της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό ο νομοθέτης πρέπει να ανακινώσει ποια είναι τα αποδεκτά όρια πλούτου και φτώχειας".
- Προβληματισμός για την απόσταση. Πότε θεωρείται υπερβολική;
 - Παράδειγμα HB top 1% of earnings / median earnings ήταν <4 το 1991 5.25 τώρα

24

Πέρα από το κριτήριο του Pareto

- Το βασικό πρόβλημα πίσω από όλες αυτές τις δυσκολίες έγκειται στο γεγονός ότι το κριτήριο του Pareto μπορεί να βοηθήσει μόνο αν η μετάβαση από μια κατάσταση σε μια άλλη έχει μόνο νικητές ή μόνο χαμένους
- Αν κάποιοι χάνουν και κάποιοι κερδίζουν, το κριτήριο δε βοηθά
- Στην πράξη οι περισσότερες πολιτικές (και κοινωνικές πολιτικές) σημαίνουν ότι κάποιοι κερδίζουν και κάποιοι χάνουν και κάπως πρέπει να σταθμιστούν τα οφέλη και οι ζημιές.
- Για παράδειγμα, τα προγράμματα στήριξης της φτώχειας έχουν στόχο να αναδιανείμουν εισόδημα από τους πλούσιους στους φτωχούς.
- Από αυτήν την άποψη το κριτήριο του Pareto είναι ανεπαρκές ως βάση για την επιλογή των κατάλληλων κοινωνικών πολιτικών.

25

Συναρτήσεις κοινωνικής ευημερίας

- Πρέπει επομένως να χρησιμοποιήσουμε κάποια συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας προκειμένου να εντοπίσουμε ποιο σημείο είναι άριστο για την κοινωνία.
- Η μορφή της συνάρτησης κοινωνικής ευημερίας θα προσδιορίσει και το σχήμα των κοινωνικών καμπυλών αδιαφορίας.
(Σημειώστε την ομοιότητα με την περίπτωση της συνάρτησης χρησιμότητας του καταναλωτή η οποία προσδιορίζει τη μορφή των καμπυλών αδιαφορίας του καταναλωτή)
- Η συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας αντικατοπτρίζει τους **ηθικούς στόχους** της κοινωνίας.
- Επομένως **πρέπει να μελετήσουμε θεωρίες της κοινωνίας που έχουν αναπτυχθεί από τους ηθικούς φιλόσοφους.**

26

ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΠΙΣΩ Προσδιορίζοντας τη μεροληπτικότητα στα επιχειρήματα

- Μια χρήσιμη διάκριση είναι αυτή μεταξύ της θετικής και της δεοντολογικής προσέγγισης
- **Η θετική προσέγγιση** αφορά την αντικειμενική επεξήγηση και την επαλήθευση ή απόρριψη θεωριών
- **Η δεοντολογική προσέγγιση** εκφράζει μια **γνώμη** για το τι θα έπρεπε να ισχύει, δηλαδή εμπεριέχει μια **αξιολογική κρίση**.

27

Θετική και δεοντολογική προσέγγιση

- Υπάρχουν δυο διαφορετικοί λόγοι γιατί δυο οικονομολόγοι μπορεί να διαφωνούν.
- Μπορεί να διαφωνούν σχετικά με **τον τρόπο** με τον οποίο πιστεύουν ότι **λειτουργεί η οικονομία**.
- Ή, μπορεί να διαφωνούν σχετικά με **τα κριτήρια** που πρέπει να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να κριθούν οι οικονομικές επιδόσεις.

28

Θετική και δεοντολογική προσέγγιση

- Για παράδειγμα, πρόσφατα επιβλήθηκε στη Γαλλία ένα φόρος 2% στις πωλήσεις ψαριών, και τα έσοδα χρησιμοποιήθηκαν για να αποζημιωθούν οι ψαράδες για την άνοδο της τιμής του πετρελαίου.
- Διαφωνία πρώτου είδους: ποιος θα επιβαρυνθεί με το φόρο; Οι καταναλωτές ή οι ψαράδες; Εξαρτάται από το πώς θεωρούμε ότι προσδιορίζονται οι τιμές και από τις ελαστικότητες προσφοράς και ζήτησης.
- Διαφωνία δεύτερου είδους: Υπάρχει λόγος να δίνουμε προτεραιότητα στην αποζημίωση των ψαράδων; Τι είδους κριτήρια χρησιμοποιούμε;

29

Είναι τα οικονομικά μια επιστήμη ηθικής?

- Το ενδιαφέρον για κοινωνική δικαιοσύνη είναι ηθικό ζήτημα. Είναι τα οικονομικά μια επιστήμη ηθικής;
- “Economics deals with ascertainable facts; ethics with valuations and obligations. The two fields of enquiry are not on the same plane of discourse.” (Lionel Robbins, *An Essay on the Nature and Significance of Economic Science*, 1932, p. 132)
- “Economics is essentially a moral science. That is to say, it employs introspection and judgement of value.” (Lord Keynes, writing to Sir Roy Harrod, 4 July 1938)

30

CORE cloud exercise

«Ποιο είναι το πιο πιεστικό πρόβλημα που πρέπει να βοηθήσουν οι οικονομολόγοι να λυθεί;»

Η παρακάτω διαφάνεια συνοψίζει τις απαντήσεις πάνω από 9.500 φοιτητών από 59 πανεπιστήμια σε 19 χώρες μεταξύ 2016-2021.

31

Πρέπει να μας απασχολεί η κοινωνική δικαιοσύνη;

32

Θεωρίες της κοινωνίας και θεωρίες κοινωνικής δικαιοσύνης

- Μια κοινωνία είναι ένα συνεργατικό εγχείρημα με σκοπό το αμοιβαίο όφελος των μελών της
- Σε γενικές γραμμές περιλαμβάνει ταυτόχρονα ταύτιση συμφερόντων και σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ ατόμων και ομάδων
- Οι θεσμοί κάθε κοινωνίας (το σύνταγμα, οι νόμοι και οι κοινωνικές διαδικασίες) επηρεάζουν βαθύτητα τις ευκαιρίες που έχει στη ζωή του ένα άτομο.
- Ο στόχος μίας κοινωνικής θεωρίας είναι να προσφέρει αρχές που θα μας δώσουν την δυνατότητα να επιλέξουμε μεταξύ διαφορετικών προτύπων οργάνωσης της κοινωνίας.

33

Θεωρίες της κοινωνίας

- Οι θεωρίες της κοινωνίας μπορούν να διακριθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες:
 - 1. Ελευθεριακές θεωρίες (Libertarian theories). Μεγάλο βάρος δίνεται στην ελευθερία, υποστήριξη στην ατομική ιδιοκτησία και τον μηχανισμό της αγοράς.
 - 2. Φιλελεύθερες θεωρίες (Liberal theories). Φιλοσοφία του ωφελισμού. Οι κοινωνίες αναλύονται σε όρους ατόμων-μελών.
 - 3. Κολεκτιβιστικές θεωρίες (Collectivist theories). Μαρξ και δημοκράτες σοσιαλιστές. Η κοινωνία αποτελείται από κοινωνικές τάξεις, που ορίζονται με όρους που αφορούν την σχέσης τους με τα μέσα παραγωγής.

34

1 Ελευθεριακές απόψεις

- Βασικός στόχος: η μεγιστοποίηση της ατομικής ελευθερίας
- Ελευθεριακοί των φυσικών δικαιωμάτων (π.χ. Nozick) υποστηρίζουν ότι η κρατική παρέμβαση είναι *ηθικά λανθασμένη*, με εξαίρεση κάποιες περιπτώσεις.
- Εμπειρικοί ελευθεριακοί (Hayek, Friedman) υποστηρίζουν ότι η κρατική παρέμβαση *μειώνει τη συνολική ευημερία*. Ο Hayek υποστηρίζει ότι η επιδίωξη της κοινωνικής δικαιοσύνης καταστρέφει τη λειτουργία της αγοράς.

35

1 Ελευθεριακές απόψεις :

Ελευθεριακοί των φυσικών δικαιωμάτων

- Nozick: όλοι έχουν το δικαίωμα να διανείμουν τις απολαβές της εργασίας τους. Υπεράσπιση της ατομικής ιδιοκτησίας σε *ηθικό επίπεδο*.
- Ένα άτομο έχει το δικαίωμα κατοχής σε κάτι αν το έχει αποκτήσει
 - (α) μέσω απολαβών
 - (β) μέσω της κληρονομιάς του πλούτου που έχει αποκτήσει νόμιμα

Οι κατοχές που δεν ανήκουν σε καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις δεν αιτιολογούνται, επομένως (γ) η κυβέρνηση μπορεί να αναδιανείμει τις κατοχές που αποκτήθηκαν παράνομα

36

1 Ελευθεριακές απόψεις : Ελευθεριακοί των φυσικών δικαιωμάτων

- Ο ρόλος του κράτους είναι ο ρόλος του «νυχτοφύλακα» με ένα στόχο: την προσφορά ενός και μόνο δημόσιου αγαθού – την υπεράσπιση του ατόμου και της ιδιοκτησίας του, συμπεριλαμβανομένης της επιβολής των συμβολαίων
- Η φορολογία είναι «κλοπή», εφόσον αποσπά χρήματα από τα άτομα (νόμιμα αποκτημένα), και επίσης «σκλαβιά», με την έννοια ότι τα άτομα είναι υποχρεωμένα να δαπανήσουν ένα μέρος της ζωής τους εργαζόμενοι για την κυβέρνηση.

37

1 Ελευθεριακές απόψεις : Εμπειρικοί ελευθεριακοί

- Η θεωρία του Hayek:
 - Η ελευθερία έχει πρωταρχικό ρόλο και ορίζεται ως η απουσία καταναγκασμού ή περιορισμού: περιλαμβάνει την πολιτική ελευθερία, την ελευθερία του λόγου και την οικονομική ελευθερία.
 - Ο μηχανισμός της αγοράς είναι πολύτιμος «Είναι μία διαδικασία, η οποία έχει βελτιώσει αισθητά τις ευκαιρίες όλων των ατόμων για την ικανοποίηση των αναγκών τους, αλλά με το τίμημα όλων των ατόμων ... που διατρέχουν τον κίνδυνο της αδικαιολόγητης αποτυχίας»
 - Η επιδίωξη της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι επιβλαβής. Δεν υπάρχει η έννοια της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η αγορά, αντίθετα, (ibid. 64-5), είναι μία απρόσωπη δύναμη όπως η «Φύση», η οποία μοιάζει με ένα οικονομικό παιχνίδι με νικητές και ηττημένους, του οποίου το αποτέλεσμα μπορεί να είναι καλό ή κακό, αλλά ποτέ δίκαιο ή άδικο. Π.χ. αν κάποιος κερδίσει ένα λαχείο ή πεθάνει νέος) μπορεί να θεωρηθεί ως καλό ή κακό, αλλά είναι δίκαιο ή άδικο «μόνο στον βαθμό στον οποίον θεωρούμε κάποιον υπεύθυνο... επειδή επιτρέπει σε αυτό να συμβεί».

38

1 Ελευθεριακές απόψεις : Εμπειρικοί ελευθεριακοί

- Η προσπάθεια για κοινωνική δικαιοσύνη θα μειώσει την ελευθερία. «Όσο πιο εξαρτώμενη μοιάζει να είναι η θέση των ατόμων... από τις δράσεις της κυβέρνησης, τόσο πιο πολύ εκείνοι θα επιμένουν ότι η κυβέρνηση θα πρέπει στοχεύει σε κάποιο αναγνωρίσιμο πρόγραμμα διανεμητικής δικαιοσύνης, και όσο περισσότερο οι κυβερνήσεις προσπαθούν να υλοποιήσουν κάποιο προσχεδιασμένο πρότυπο επιθυμητής διανομής, τόσο περισσότερο πρέπει να υποβάλλουν τη θέση των διαφορετικών ατόμων... στον έλεγχό τους. *Όσο η πίστη στην «κοινωνική δικαιοσύνη» κυβερνά την πολιτική δράση, αυτή η διαδικασία πρέπει προοδευτικά να πλησιάζει όλο και περισσότερο ένα απολυταρχικό σύστημα*»
- Η «Νέα Δεξιά» (New Right) (1970s and '80s), π.χ. η Θάτσερ υποστήριζαν αυτές τις απόψεις. Μεγάλη πίστη στα άτομα (μεγάλος ρόλος για τις αγορές) και μικρή πίστη στο κράτος (μικρός ρόλος για το κράτος).

39

1 Ελευθεριακές απόψεις : Εμπειρικοί ελευθεριακοί

- The Friedman doctrine : “the social responsibility of business is to increase its profits”
- Στο βιβλίο του Capitalism and Freedom (1962) υποστήριζε ότι η μοναδική ευθύνη της επιχείρησης προς την κοινωνία είναι να επιδιώκει την μεγιστοποίηση του κέρδους της μέσα στους νομικούς κανόνες του παιχνιδιού.

40

1 Ελευθεριακές απόψεις : κύρια κριτική

- Θεωρούν τις αγορές ως ένα παίγνιο με νικητές και χαμένους. Μπορεί κανείς, όμως, να υποστηρίξει ότι είναι ένα παιχνίδι χωρίς κανόνες, σαν έναν διαγωνισμό πυγμαχίας όπου οι συμμετέχοντες δεν μοιράζονται σε διαφορετικές κλάσεις λόγω βάρους.
- Μήπως από οικονομίες της αγοράς έχουμε μετατραπεί σε «κοινωνίας της αγοράς», όπου όλες οι εκούσιες συναλλαγές θεωρούνται αποδεκτές; (M.Sandel, The Tyranny of Merit, 2021)

41

2 Φιλελεύθερες θεωρίες της κοινωνίας

Τρεις υποθέσεις:

1. Ο καπιταλισμός θεωρείται ως πιο αποδοτικός από κάθε άλλο σύστημα, αλλά έχει τεράστια κόσθη σε όρους φτώχειας και ανισότητας .
2. Η κυβέρνηση μπορεί να βελτιώσει αυτά τα κόστη .
3. Ένας συνδυασμός καπιταλισμού και κυβερνητικής δράσης μεγιστοποιεί από κοινού την αποδοτικότητα και την δικαιοσύνη

42

2.1 Ωφελιμισμός

Στόχος του ωφελιμισμού: η πολιτική θα πρέπει να έχει ως στόχο να μεγιστοποιεί τη συνολική ωφέλεια των μελών της κοινωνίας.

Η μεγιστοποίηση της συνολικής ευημερίας έχει δύο πλευρές:
 Τα αγαθά πρέπει να παράγονται και να κατανέμονται αποτελεσματικά
 Τα αγαθά πρέπει να διανέμονται δίκαια (αν και όχι απαραίτητα ίσα)

Κάτω από ορισμένες συνθήκες, ο ωφελιμισμός οδηγεί στην ίση κατανομή, αλλά τι γίνεται όταν τα άτομα έχουν διαφορετικές συναρτήσεις χρησιμότητας ή αν δε μπορούμε να μετρήσουμε την χρησιμότητα;

43

Απλός ωφελιμισμός

- Η ωφελιμιστική συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας είναι: $W = F(U_1, U_2, \dots, U_n)$
- Εξαρτάται από την ωφέλεια όλων των ατόμων n της κοινωνίας. Μια ειδική μορφή είναι η:

$$W = U_1 + U_2 + \dots + U_n$$

- Η μορφή αυτή είναι γνωστή ως **προσθετική συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας (ΣΚΕ)**.

44

Απλός ωφελιμισμός

- Με την πιο πάνω προσθετική ΣΚΕ, υποθέτουμε επίσης:
 - Ταυτόσημες συναρτήσεις ωφέλειας για όλα τα άτομα, που εξαρτώνται μόνο από το εισόδημα.
 - Η οριακή χρησιμότητα του εισοδήματος είναι φθίνουσα.
 - Το συνολικό εισόδημα της κοινωνίας είναι σταθερό.
- Συνέπεια: Το κράτος πρέπει να κάνει αναδιανομή μέχρις ότου έχουμε **πλήρη ισότητα** των εισοδημάτων.

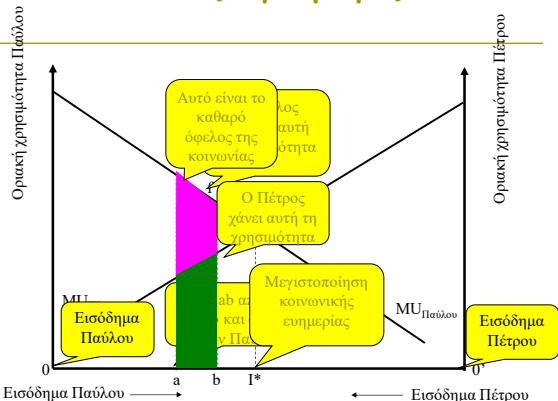
45

Απλός ωφελιμισμός

- Το πιο πάνω συμπέρασμα, μπορεί να διευκρινιστεί με ένα παράδειγμα δύο ατόμων.
- Βλέπε πιο κάτω διάγραμμα
- Οποιοδήποτε σημείο εκτός από το I^* δεν μεγιστοποιεί τη ΣΚΕ.
- Το I^* συνεπάγεται ισότητα εισοδημάτων.

46

Απλός ωφελιμισμός

47

Απλός ωφελιμισμός

- Αν και το αποτέλεσμα της πλήρους ισότητας είναι κάτι που πρέπει να επιδιωχθεί, υπάρχουν κάποια σημεία που πρέπει να διευκρινιστούν και στα οποία στηρίζεται το πιο πάνω συμπέρασμα.
- Υποτίθεται ότι όλα τα άτομα είναι ταυτόσημα.
- Υποτίθεται ότι η οριακή ωφέλεια του εισοδήματος είναι φθίνουσα
- Υποτίθεται ότι το συνολικό εισόδημα είναι σταθερό
 - Με απλά λόγια υποτίθεται ότι δεν δημιουργούνται αντικίνητρα από την αναδιανεμητική πολιτική.

48

2.1 Ωφελιμισμός: κριτική

- Μπορεί να οριστεί με ακρίβεια η χρησιμότητα (ωφέλεια);
- Η διαπροσωπική σύγκριση της ωφέλειας έχει νόημα ?
- Ποιού ατόμου η χρησιμότητα μετράει (π.χ. μελλοντικών γενεών, ζώων, κτλ); ?
- Ο ωφελιμισμός μπορεί να αιτιολογήσει την αδικία .
Τυπικά, ας υποθέσουμε ότι το άτομο Β αντλεί λιγότερη ικανοποίηση από τη ζωή από ότι ο Α επειδή έχει μεγάλα προβλήματα υγείας, ένας ωφελμιστής θα του έδινε λιγότερο εισόδημα.

49

2.1 Ωφελιμισμός: κριτική

- Το ασυμβίβαστο ενός κατά Pareto φιλελεύθερου. Η ατομική ελευθερία και η μεγιστοποίηση της συνολικής ευημερίας (ωφελιμισμός) μπορεί να είναι ασύμβατοι στόχοι.
 - Τι συμβαίνει αν μια πράξη ενός ατόμου επηρεάζει την ευημερία ενός άλλου ατόμου για λόγους αισθητικής ή ηθικής; (π.χ. άνδρες με μακριά μαλλιά, ένας πλούσιος με γιοστ στο Monte Carlo, ένα ζευγάρι που συζεί πριν παντρευτεί, κλπ.
 - Τι υποδηλώνει αυτό για την δημόσια πολιτική; Αν αυτές οι απόψεις λαμβάνονται υπόψη «τα άτομα θα τιμωρούνται για την προσωπικές επιλογές στην ιδιωτική τους ζωή που επηρεάζουν τους άλλους μόνο και μόνο εξαιτίας των αντλήψεών τους» (Brittan 1995: 74). Η αποδοχή τέτοιων προτιμήσεων μπορεί να κάνει τον ωφελιμισμό ένα μη φιλελεύθερο δόγμα
 - Αν τέτοιες προτιμήσεις αγνοηθούν, η πολιτική δεν καθορίζεται πλέον μόνο σε ωφελμιστική βάση, αλλά ενσωματώνει και κρίσεις σχετικά με το ποιες μορφές αλληλεξάρτησης είναι επιτρεπτές και ποιες όχι.

50

Jeremy Bentham (1748-1832)

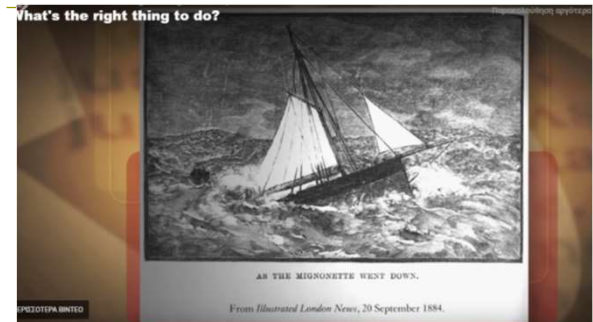

Bentham : “The highest principle of morality, whether personal or political morality, is to maximise the general welfare or the collective happiness, or the overall balance of pleasure over pain, in a phrase “maximise utility””

Principle of the greatest good for the greatest number

Αυτή είναι η λογική του cost-benefit analysis, άρα σε όλα μπορεί να τεθεί μια αξία σε χρήματα

51

Υπόθεση εναντίον T. Dudley, Stephens, Brooks and Parker

52

Παράδειγμα μελέτης Phillip Morris

https://www.tobaccofreekids.org/assets/content/what_we_do/industry_watch/philip_morris_czech/pmzechstudy.pdf

Figure 1: The public finance balance of smoking in the Czech Republic in 1999 is estimated at +5,815 mil. CZK

Income and positive external effects	21,465 mil CZK
Savings on housing for elderly	28 mil CZK
Pension & soc. expenses savings due to early mortality	196 mil CZK
Health care costs savings due to early mortality	968 mil CZK
Customs duty	354 mil CZK
Corporate income tax	747 mil CZK
VAT	3,521 mil CZK
Excise tax	15,648 mil CZK
Smoking related public finance costs	15,647 mil CZK
Fire induced costs	49 mil CZK
Lost income tax due to higher mortality	1,367 mil CZK
Days out of work related public finance costs	1,667 mil CZK
ETS related health care costs	1,142 mil CZK
Smoking (first hand) related health care costs	11,422 mil CZK
NET BALANCE	+5,815 mil. CZK

53

Ωφελιμισμός - κριτική

- 2 επιπλέον βασικά προβλήματα
 - Σέβεται επαρκώς ορισμένα βασικά δικαιώματα; 'Η τα θυσιάζει με επιχείρημα τη συνολική ευημερία;
 - Είναι τόσο απλό να βγάζουμε άθροισμα χρησιμότητων; Είναι σαν αθροίζουμε διαφορετικές ανθρώπινες αξίες με χρηματικούς όρους

54

2.2 Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Σε αντίθεση με τον Nozick, για τον Rawls το φυσικό δικαίωμα είναι η “κοινωνική δικαιοσύνη”.
- Η δικαιοσύνη είναι επιθυμητή:
 - Σε ηθική βάση
 - Επειδή οι θεσμοί θα επιβιώσουν μόνο αν θεωρούνται δίκαιοι

55

Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Ο Rawls υποστηρίζει ότι ο κατάλληλος τρόπος να προσεγγίσουμε τη θεωρία της δικαιοσύνης είναι να υποθέσουμε ότι το άτομο ξεκινά από μια «αρχική θέση» βρισκόμενο πίσω από ένα «πέπλο άγνοιας».

56

56

Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Ας φανταστούμε τώρα ότι το άτομο καλείται να συμφωνήσει στη θέσπιση των κανόνων που θα διέπουν την κοινωνική και οικονομική διάρθρωση της κοινωνίας στην οποία θα ζει, τη θέσπιση ας πούμε ενός συντάγματος.

57

57

Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Για να είναι η διαδικασία αμερόληπτη ας φανταστούμε ότι:
 - α) το άτομο ξέρει πολύ λίγα, εκτός από τα πλέον γενικά στοιχεία, της ανθρώπινης κοινωνίας.
 - β) έχει άγνοια για το ποια πιθανό θα είναι η δική του θέση στην κοινωνία.
 - γ) ποια θα είναι η αρχική του περιουσία και
 - δ) δεν ξέρει ακριβώς που είναι τα συμφέροντα του.
- Με βάση αυτά ποια θα πρέπει να είναι τα βασικά χαρακτηριστικά του συντάγματος στο οποίο το άτομο θα συμφωνήσει;

58

58

2.2 Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Κάθε αρχή δικαιοσύνης εξετάζεται (π.χ., η δίκαιη δράση είναι εκείνη που ανήκει στο συμφέρον του ισχυρότερου, ή εκείνη που μεγιστοποιεί τη συνολική χρησιμότητα)
- Ο Rawls υποστηρίζει ότι τα ορθολογικά άτομα θα απορρίψουν όλες αυτές τις αρχές, διότι με κάθε μία από αυτές ενδέχεται να βρεθεί συστηματικά σε πολύ δυσμενή θέση
- Η μόνη ορθολογική επιλογή θα είναι ο ...
- Ο Ρουουλσιανός σκοπός: πρέπει να μεγιστοποιηθεί η ευημερία του ατόμου που βρίσκεται στη δυσμενέστερη θέση (φανταστείτε ότι είστε ο λιγότερο προνομιούχος κάτοικος της Γκάνα)

59

Ο Rawls σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη

- Όλα τα άτομα έχουν δικαίωμα στην πιο ευρεία βασική ελευθερία που είναι συμβατή με την ίδια ελευθερία για τα άλλα άτομα.
- Αποκλίσεις από την κοινωνική και οικονομική ισότητα δικαιολογούνται, με την προϋπόθεση ότι δεν παραβιάζεται ο πρώτος κανόνας και με την προϋπόθεση ότι
 - α. Είναι υπέρ του λιγότερο προνομιούχου ατόμου, δηλαδή πρέπει να γίνονται αλλαγές που βελτιώνουν τη θέση του ατόμου που είναι στη δυσμενέστερη θέση στην κοινωνία. Η αρχή αυτή της βελτίωσης της θέσης του ατόμου με τη μικρότερη ευημερία λέγεται κανόνας **maximin**.
 - β. Οι αλλαγές αυτές είναι ανοιχτές σε όλους-αρχή της ισότητας των ευκαιριών.

60

60

Το κριτήριο του maximin

- Η *Ρουλσιανή (Rawlsian) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας* είναι:
 - Η κοινωνική ευημερία εξαρτάται μόνο από τη χρησιμότητα του ατόμου που έχει τη χαμηλότερη χρησιμότητα.
 - Η κοινωνική ευημερία βελτιώνεται μόνο όταν βελτιωθεί η ευημερία του ατόμου που είναι στη δυσμενέστερη θέση της κοινωνίας και παίρνει τη μορφή

$$W = \text{Minimum}(U_1, U_2, \dots, U_n)$$

61

61

2.2 Ο Rawls και ο ωφελισμός

- Ο Rawls είναι ρητά πολέμιος του ωφελισμού
- Τον θεωρεί ως παράλογο (εφόσον οι ορθολογικοί διαπραγματευτές θα τον είχαν απορρίψει στην αρχική θέση) και άδικο.
- Οι συνέπειες είναι πολύ διαφορετικές σχετικά με τις πολιτικές (π.χ. κοινωνικές πολιτικές) που πρέπει να ακολουθούνται.
Παράδειγμα: Μια πολιτική που βελτιώνει τη θέση ενός ατόμου (όχι αυτού με τη χαμηλότερη χρησιμότητα) χωρίς να επιδεινώνει τη θέση κανενός άλλου..

Υποστηρίζεται αυτή η πολιτική από (a) τον Pareto; (b) έναν ωφελιστή; (c) τον Rawls;

62

2.2 Κριτική στη θεωρία του Rawls

- Οι διαπραγματευτές δεν θα ήταν σε θέση να λάβουν κάποιες αποφάσεις πίσω από το πέπλο της άγνοιας.
- Απόλυτη προτεραιότητα στην ελευθερία; Οι φτωχοί μπορεί να αντάλλαζαν πρόθυμα ένα μέρος της ελευθερίας τους για ένα μεγαλύτερο κοινωνικό ή οικονομικό πλεονέκτημα.
- Το maximin είναι το άριστο αποτέλεσμα κάτω από πολύ περιοριστικές υποθέσεις.
- Τα άτομα έχουν υπερβολική αποστροφή στον κίνδυνο
- Το μόνο που μετράει είναι η ευημερία του λιγότερο προνομιούχου ακόμα και αν μια πολιτική είναι καταστροφική για όλους τους άλλους

63

63

Ισοελαστική (Isoelastic) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας

- Μεταξύ των άκρων (αθροιστική ΣΚΕ και Ρουλσιανή):

$$W = \frac{\sum_i^n (U_i)^{1-e}}{1-e}$$

Όπου U_i είναι η χρησιμότητα του ατόμου i .

Η κοινωνική ευημερία εξαρτάται από την τιμή του δείκτη αποστροφής στην ανισότητα, e .

Μεγαλύτερη τιμή του e , σημαίνει ότι αποστρεφόμεστε περισσότερο την ανισότητα.

64

64

Ισοελαστική (Isoelastic) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας

- Για $e=0$, η ισοελαστική ΣΚΕ παίρνει τη μορφή της προσθετικής ΣΚΕ.
- Για $e=\infty$, παίρνει τη μορφή της Ρουλσιανής ΣΚΕ.

65

65

Ισοελαστική (Isoelastic) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας

- Η κοινωνική οριακή χρησιμότητα ενός ευρώ που δίνεται στο άτομο i :
- Μεταξύ των άκρων (αθροιστική ΣΚΕ και Ρουλσιανή):
- $\beta_i = \partial W / \partial U_i = (U_i)^{-e}$
- Πόσο μεγαλύτερη αξία για την κοινωνία έχει το ευρώ που δίνεται σε έναν φτωχό σε σχέση με το ευρώ που δίνεται σε έναν πλούσιο;
- Δείκτης αξιολόγησης (valuation ratio) του φτωχού (P) σε σχέση με τον πλούσιο (R):

$$\beta_P / \beta_R = (Y_P / Y_R)^{-e} = (Y_R / Y_P)^e$$

66

66

Ισοελαστική (Isoelastic) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας

- Επομένως, αν $e = 1$, και ο πλούσιος έχει διπλάσιο εισόδημα από τον φτωχό ($Y_R = 2Y_P$),

$$\beta_R/\beta_P = (Y_R/Y_P)^{-e} = (Y_P/2Y_P)^1 = 1/2$$

δηλαδή, αν δώσουμε ένα ευρώ σε κάποιον με διπλάσιο εισόδημα από έναν άλλο, αυξάνουμε την κοινωνική ευημερία μόνο κατά το μισό από ό, τι θα την αυξάναμε αν το ίδιο ευρώ το δώναμε στον φτωχό.

Αν $e = 0$

$$\beta_R/\beta_P = (Y_R/Y_P)^{-e} = (Y_P/2Y_P)^0 = 1$$

$e=0$ δείχνει ότι δεν αποστρεφόμεστε την ανισότητα, και το β_i είναι ίδιο για όλα τα άτομα (αθροιστική ΣΚΕ).

67

67

Ισοελαστική (Isoelastic) συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας

- Στο άλλο άκρο, αν $e = 5$, και το πλούσιο άτομο έχει διπλάσιο εισόδημα από το φτωχό άτομο ($Y_R = 2Y_P$),

$$\beta_P/\beta_R = (Y_P/Y_R)^{-e} = (2Y_P/Y_P)^5 = 2^5 = 32$$

δηλαδή, μια τιμή 5 προσεγγίζει το Ρουσσλιανό κριτήριο του "maxi-min", όπου μόνο η ευημερία του φτωχού μετράει (ένα ευρώ αξίζει 32 φορές περισσότερο από ένα ευρώ σε κάποιον με διπλάσιο εισόδημα).

68

68

2.3 Η ανάλυση της κοινωνικής δικαιοσύνης από τον Miller

- Ο Miller (1976) υποστηρίζει ότι μία ολοκληρωμένη γενική θεωρία της δικαιοσύνης είναι λογικά αδύνατη (άρα και ο Rawls δεν εκφράζει μια γενική θεωρία).
- η κοινωνική δικαιοσύνη έχει τρία διακριτά στοιχεία :
 - Δικαιώματα** – π.χ. πολιτική ελευθερία, ισότητα απέναντι στο νόμο, δικαίωμα να είμαι υγιής.
 - Αξιώσεις** (δικαίη ανταπόδοση - *deserts*) – δηλ. την αναγνώριση της δράσης και των ποιτήτων του κάθε ατόμου (π.χ. αυτός που δουλεύει περισσότερες ώρες πρέπει να αμειβεται περισσότερο)
 - Ανάγκες** – δηλ. τα προαπαιτούμενα για την εκπλήρωση ατομικών σχεδίων ζωής (δε μπορεί να επιτρέπουμε να πεθάνει από πείνα κάποιος που δε μπορεί να εργαστεί).

Κάθε στοιχείο εμπεριέχει ένα διαφορετικό είδος ηθικής απαίτησης.

69

2.3 Η ανάλυση της κοινωνικής δικαιοσύνης από τον Miller

- Τα δικαιώματα και οι αξιώσεις είναι συμβατά (π.χ. ένα άτομο θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να διατηρήσει όλο του το εισόδημα αν το έχει κερδίσει με νόμιμο τρόπο)
- Τα δικαιώματα και οι ανάγκες είναι συμβατά (π.χ. ένα άτομο θα πρέπει να έχει το δικαίωμα της ιατρικής περίθαλψης αν είναι άρρωστο)
- Σύγκρουση συμφερόντων μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ αξιώσεων και αναγκών: αν είμαι πλούσιος και υγιής και εσύ είσαι φτωχός και άρρωστος, τότε είτε εγώ θα φορολογηθώ (και δεν θα λάβω τις αξιώσεις που έχω) για να πληρώσω για την ιατρική σου περίθαλψη, ή δεν θα λάβεις καμία θεραπεία (άρα η ανάγκη σου δεν θα καλυφθεί) για να προστατεύσω εγώ τις αξιώσεις μου.

70

2.3 Η ανάλυση της κοινωνικής δικαιοσύνης από τον Miller

- Ο ορισμός της κοινωνικής δικαιοσύνης εξαρτάται αποφασιστικά από το είδος της κοινωνίας που αναλύεται.
- Καθαρή οικονομία της αγοράς: η δικαιοσύνη θα ορίζεται σε όρους δικαιωμάτων και αξιώσεων
- Κολεκτιβιστική θεωρία: η δικαιοσύνη ορίζεται σε όρους αναγκών.
- Επομένως, ο Rawls δεν αναπτύσσει μια γενική θεωρία κοινωνικής δικαιοσύνης (απλώς οι αντικρουόμενες απαιτήσεις των δικαιωμάτων, αξιώσεων και αναγκών δε λαμβάνονται υπόψη).

71

3 Κολεκτιβιστικές απόψεις

- Οι κολεκτιβιστές συγγραφείς συμφωνούν για την σημασία της ισότητας.
- Οι πόροι είναι διαθέσιμοι για συλλογική χρήση, επομένως η κρατική δράση είναι επιθυμητή.
- Όμως διαφωνούν σχετικά με το αν οι στόχοι του σοσιαλισμού μπορούν να επιτευχθούν μέσω των αγορών.
- Κάποιοι συγγραφείς υποστηρίζουν μία μικτή οικονομία που θα συνδυάζει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις με την κρατική παρέμβαση
- Οι Μαρξιστές υποστηρίζουν ότι αυτό δεν είναι εφικτό, ότι ο καπιταλισμός είναι εγγενώς άδικος και ότι ο σοσιαλισμός είναι εφικτός μόνο όταν το κράτος ελέγχει την κατανομή και την διανομή των περισσότερων πόρων.

72

3 Κολεκτιβιστινές απόψεις

- Στόχοι των σοσιαλιστών: **ελευθερία** (περιλαμβάνεται η ελευθερία επιλογής και οικονομική ασφάλεια), **ισότητα**, **αδερφoσύνη** (συνεργασία και αλτρουισμός)
- Με τους όρους του Miller, κυριαρχούν τα **δικαιώματα** και **οι ανάγκες**, ενώ **οι αξιώσεις** έχουν έναν μικρότερο ρόλο.

73

3. Κολεκτιβιστινές απόψεις

- Η σοσιαλιστική κριτική της ελεύθερης αγοράς:
 - Η επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος δεν προωθεί το γενικό καλό
 - Κάποιες αποφάσεις με ευρύτητα αποτελέσματα λαμβάνονται από μια μικρή ελίτ, και άλλες αφήνονται στα αυθαίρετα διανεμητικά αποτελέσματα των δυνάμεων της αγοράς
 - Η αγορά είναι άδικη επειδή διανέμει αμοιβές που δεν σχετίζονται με τις ατομικές ανάγκες ή ικανότητες
 - Η ελεύθερη αγορά δεν είναι αυτορυθμιζόμενη (ανεργία)
 - Η αγορά δεν έχει καταφέρει να καταπολεμήσει τη φτώχεια ή την ανισότητα
(Παράδειγμα, ξοδεύουμε χρήματα για πολεμικούς εξοπλισμούς και όχι για σχολεία)

74

3.1 Δημοκρατικός σοσιαλισμός

- Ο δημοκρατικός σοσιαλισμός υποστηρίζει ότι η κρατική παρέμβαση σε μεγάλο βαθμό έχει καταφέρει να τιθασεύει το σύστημα της αγοράς προς την επίτευξη των στόχων του σοσιαλισμού, επομένως υποστηρίζει τη μεικτή οικονομία (οι αδυναμίες της κοινωνίας μπορούν να θεραπευτούν μέσα στο καπιταλιστικό πλαίσιο)
 - Το κράτος σήμερα παίζει μεγάλο ρόλο στην οικονομική ζωή
 - Η ιδιοκτησία των σύγχρονων επιχειρήσεων είναι τόσο διάσπαρτη και σε μεγάλο βαθμό ξέχωρη από τα άτομα που τις διοικούν

75

3.2 Μαρξιστές

- Η Μαρξιστική προσέγγιση διαφέρει με τρεις τρόπους:
 1. Οι κλασικοί πολιτικοί οικονομολόγοι (π.χ. Adam Smith, Ricardo), θεωρούν ότι η παραγωγή των εμπορευμάτων είναι, σε μεγάλο βαθμό, ανεξάρτητη από την εξεταζόμενη κοινωνία. Η προσέγγιση αυτή συνεχίζει να κυριαρχεί στην οικονομική σκέψη. Η συμβατική οικονομική θεωρία ισχύει για τις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Σουηδία, και τις πρώην κομμουνιστικές χώρες.

≠

Μαρξ: Η οικονομική, πολιτική και κοινωνική δομή μιας κοινωνίας προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τον κυρίαρχο τρόπο της παραγωγής της. Υποστηρίζεται ότι ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δεν θα καταλήξει απλά σε μία συγκεκριμένη μορφή οικονομικής οργάνωσης, αλλά (αναπόφευκτα) και σε μια συγκεκριμένη και άνιση δομή κοινωνικής τάξης και πολιτικής δύναμης

76

3.2 Μαρξιστές

- Η Μαρξιστική προσέγγιση διαφέρει με τρεις τρόπους:
 2. Η συμβατική οικονομική θεωρία θεωρεί ότι τα άτομα πουλούν τις υπηρεσίες εργασίας τους (λίγο ή πολύ) ελεύθερα σε μία (λίγο ή πολύ) ανταγωνιστική αγορά. Ο μισθός είναι ίσος με το οριακό προϊόν εργασίας. Παρόμοια το κεφάλαιο λαμβάνει ως αμοιβή την αξία του οριακού προϊόντος του.

≠

Μαρξ: Η εκμετάλλευση της εργασίας στον καπιταλισμό κατέχει κεντρική θέση. Οι σχέσεις της παραγωγής *επιβάλλονται* μέσω του θεσμού της αγοράς εργασίας, και ο καπιταλιστής μπορεί να αποσπάσει *υπεραξία* από την εργασία που απασχολεί. Η ανισότητα στην κατανομή του προϊόντος είναι εγγενής. Ταξική πάλη.

77

3.2 Μαρξιστές

- Η Μαρξιστική προσέγγιση διαφέρει με τρεις τρόπους:
 3. Ο ρόλος του κράτους στην καπιταλιστική κοινωνία είναι να προστατεύει στον καπιταλισμό. Η κυρίαρχη τάξη έχει την οικονομική δύναμη, τη διανομή της πολιτικής δύναμης και καθορίζει και την κυρίαρχη ιδεολογία.

78

3.2 Το μαρξιστικό κράτος

- Οι Μαρξιστές ασπάζονται την σοσιαλιστική τριάδα της ελευθερίας, της ισότητας και της αδερφότητας
 - Η ελευθερία περιλαμβάνει την επαρκή ισότητα και την οικονομική ασφάλεια. (η ισότητα και η ελευθερία δεν έρχονται σε αντίθεση όπως υποστηρίζει η φιλελεύθερη άποψη)
 - Ισότητα. Δεν υποδηλώνει πλήρη εξίσωση, αλλά την κάλυψη αναγκών. Στη συνέχεια, οι διαφορές στις αμοιβές θα πρέπει να εξαρτώνται από την προσπάθεια ή την ικανότητα.

79

3.2 Το μαρξιστικό κράτος

- Το κράτος έχει ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην παραγωγή και στη διανομή και την αναδιανομή. Κρατικοποίηση των μέσων παραγωγής, ευρεία συμμετοχή των εργατών στις αποφάσεις που τους αφορούν.
- Η ελευθερία ορίζεται από τους ελευθεριακούς ως απουσία καταναγκασμού, επομένως το κοινωνικό κράτος περιορίζει την ελευθερία.
- Η ελευθερία ορίζεται από τους σοσιαλιστές ως κάτι που περιλαμβάνει κάποια εγγύηση οικονομικής ασφάλειας, επομένως το κοινωνικό κράτος προωθεί την ελευθερία.

80

Προβληματισμός σχετικά με το πώς θα προκύψει ο σοσιαλισμός

Μέσα από την οικονομική ανάπτυξη και την ταξική πάλη;
(ιστορικός υλισμός)

ή

Μέσα από τη δημοκρατική πολιτική δράση και τη διαταξική συνεργασία; (το καπιταλιστικό σύστημα δε θα καταρρεύσει)

81

Συνέπειες για το ρόλο της οικονομικής (και κοινωνικής) πολιτικής

Οι διαφορετικές θεωρίες για την κοινωνία οδηγούν σε πολύ διαφορετικές απόψεις για :

- Την ιδιωτική ιδιοκτησία
- Τη φορολογία
- Την αναδιανομή
- Τη δημόσια παραγωγή

82

Συνέπειες πολιτικής: Ιδιωτική ιδιοκτησία

- **Nozick**: η δικαιοσύνη στην κατοχή ιδιοκτησίας υποδηλώνει την απόλυτη ελευθερία του ατόμου να καταναίμει όπως αυτό επιλέγει τους πόρους που έχει αποκτήσει εντίμως.
- **Marx**: “η ιδιοκτησία είναι κλοπή”. Οι πόροι είναι διαθέσιμοι συλλογικά για να διανεμηθούν σύμφωνα με τις ανάγκες.
- **Εμπειρικοί ελευθεριακοί**: η ιδιωτική ιδιοκτησία έχει έναν σημαντικό αλλά όχι κυρίαρχο ρόλο .
- **Φιλελεύθεροι**: η ιδιωτική ιδιοκτησία και η δημόσια ιδιοκτησία είναι πραγματιστικό ζήτημα, με το κράτος να είναι ελεύθερο να υιοθετεί οποιοδήποτε μείγμα των δύο είναι πιο χρήσιμο για την επίτευξη των στόχων της πολιτικής

83

Συνέπειες πολιτικής: Φορολογία

- **Nozick**: “η φορολογία είναι κλοπή”. Η φορολογία για τον Nozick σημαίνει ότι ένα άτομο θα εργάζεται (π.χ.) τρεις ημέρες την εβδομάδα για τον εαυτό του και δύο μέρες υποχρεωτικά για το κράτος.
- **Κολεκτιβιστές**: η φορολογία για κάθε κοινωνικό σκοπό είναι απόλυτα δικαιολογημένη .
- **Εμπειρικοί ελευθεριακοί** : Κάποια φορολογία είναι αναγκαία για την παροχή δημόσιων αγαθών (με περιοριστικό τρόπο ορισμένα) και για την ανακούφιση της φτώχειας (σε γενικές γραμμές στο επίπεδο επιβίωσης).
- **Φιλελεύθεροι** : Η φορολογία είναι απαραίτητη, αλλά υπάρχει προβληματισμός σχετικά με τα αντικίνητρα που δημιουργεί (π.χ. στην προσφορά εργασίας)

84

Συνέπειες πολιτικής: Αναδιανομή

- **Nozick**: επικεντρώνεται πλήρως στα δικαιώματα και τις αξιώσεις. Δεν υπάρχει θέμα κοινωνικής κατανομής. Η διανεμητική δικαιοσύνη απομακρύνεται κατά συνέπεια από την ατζέντα.
- **Εμπειρικοί ελευθεριακοί**: αντιτίθενται στην προοδευτική φορολογία, αλλά δεν αποκλείουν καθολικά την αναδιανομή.
- **Ωφελιστές**: προτιμούν την αναδιανεμητική δραστηριότητα που αυξάνει τη συνολική ευημερία, αλλά αμφιβάλλουν σχετικά με το αντιστάθμισμα σε σχέση με την αποδοτικότητα.
- **Rawls**: Δεν είναι απόλυτος υποστηρικτής του εξισωτισμού, εφόσον γι' αυτόν το προνόμιο είναι αποδεκτό αν βελτιώνει τη θέση του ατόμου που βρίσκεται στην χειρότερη θέση.
- **Μαρξ**: Οι πόροι είναι διαθέσιμοι για συλλογική κατανομή με βάση την ανάγκη, στην οποία δίδεται σαφής προτεραιότητα.

85

Συνέπειες πολιτικής: Δημόσια παραγωγή

- **Ελευθεριακοί**: υποστηρίζουν την κρατική παροχή μόνο περιορισμένων δημόσιων αγαθών όπως ο νόμος και η τάξη.
- **Μαρξιστές**: το κράτος παρέχει όλα τα βασικά αγαθά και τις υπηρεσίες, και τα διανέμει σύμφωνα με τις ατομικές ανάγκες
- **Φιλελεύθεροι**: το θέμα της δημόσιας έναντι της αγοραίας παραγωγής και κατανομής αποτελεί ένα ρεαλιστικό ερώτημα σχετικά με το ποια μέθοδος είναι πιο αποτελεσματική.

86

Στάση απέναντι στο κράτος πρόνοιας

- Οι ελευθεριακοί των φυσικών δικαιωμάτων όπως ο Nozick θεωρούν ένα κράτος πρόνοιας ως ένα ανάθεμα (η επιδίωξη της ισότητας είναι μη αποδεκτή παραβίαση της ατομικής ελευθερίας)
- Οι εμπειρικοί ελευθεριακοί υποστηρίζουν ένα πολύ περιορισμένο κράτος πρόνοιας με κύριο στόχο την ανακούφιση από την ακραία φτώχεια
- Οι φιλελεύθεροι και οι δημοκρατικοί σοσιαλιστές θεωρούν το κράτος πρόνοιας ως κάτι καλό.
- Οι Μαρξιστές διαφωνούν μεταξύ τους
 - Είναι το κράτος πρόνοιας θρίαμβος των εργατών;
 - Ή η κύρια λειτουργία του είναι να προστατεύει το καπιταλιστικό σύστημα (να μετριάσει την εχθρότητα των εργατών απέναντι στο καπιταλιστικό καθεστώς);

87

Μαρξιστική οπτική του κοινωνικού κράτους

- Μαρξιστική οπτική για το κοινωνικό κράτος:
 - «αντιφατικό κοινωνικό κράτος»: η απειλή της διαρκούς ταξικής πάλης μπορεί συχνά να έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός περισσότερο συγκεντρωτικού κράτους ικανού να αντιδρά με τρόπο στρατηγικό
 - Σε αυτό το πλαίσιο, ο καπιταλισμός ως τρόπος παραγωγής απελευθερώνει νέες παραγωγικές δυνάμεις που προκαλούν απρόβλεπτες συνέπειες. Έτσι το κοινωνικό κράτος χρειάζεται για να αντιμετωπίσει την προλεταριοποίηση, τις κακές συνθήκες και την ανασφάλεια στην αγορά εργασίας. Το σύστημα εκπαίδευσης χρειάζεται για να αντιμετωπίσει τον νέο καταμερισμό εργασίας και τις νέες απαιτήσεις για εκπαίδευση.
- Οι κοινωνικές πολιτικές ταυτόχρονα ικανοποιούν ανθρώπινες ανάγκες και διευρύνουν τις πραγματικές ικανότητες και επιλογές των ανθρώπων, ενώ ελέγχουν τους ανθρώπους και ακυρώνουν εναλλακτικές οδούς χειραφέτησης
(Ian Gough (1979) *Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους*)

88

Μαρξιστική οπτική του κοινωνικού κράτους

- Παγκοσμιοποίηση και η δομική εξουσία του κεφαλαίου:
 - Η δομική εξουσία του κεφαλαίου αναφέρεται στην ικανότητα του κεφαλαίου να επηρεάζει τις κρατικές πολιτικές. Έχει πέντε πηγές (Gough, 2000):
 - Τον έλεγχο επί του όγκου της παραγωγικής επένδυσης
 - Την αυξανόμενη διαχρονική και χωρική κινητικότητα
 - Την ασύμμετρη εξουσία έναντι αυτής της εργασίας και των συνδικάτων
 - Τη χρηματοδότηση των κρατών μέσω της φορολογίας και του δανεισμού
 - Την ιδεολογική εξουσία στη διαμόρφωση ημερησίων διατάξεων κρατικής πολιτικής

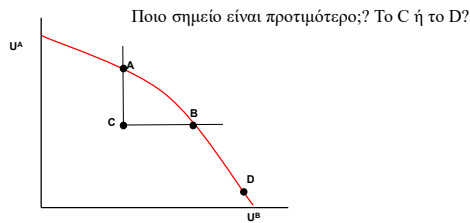
89

Μαρξιστική οπτική του κοινωνικού κράτους

- Η παγκοσμιοποίηση επεκτείνει τη δομική εξουσία του κεφαλαίου
- Το πρίσμα της πολιτικής οικονομίας (ότι η πολιτική και η οικονομία πρέπει να εξετάζονται ως μια σύνθετη ολότητα και ότι η οικονομία, με την έννοια της «υλικής αναπαραγωγής της οικονομίας» έχει ειδικό βάρος για την εξήγηση και κατανόηση των θεσμών) είναι απαραίτητο.
- Στη σύγχρονη εποχή όταν το κεφάλαιο αποκτά μια άνευ προηγουμένου οικονομική εξουσία σε τεράστιες ζώνες της υδρογείου, όταν ορισμένα έθνη-κράτη ασκούν άνευ προηγουμένου διοικητική και στρατιωτική εξουσία, όταν νέοι παγκόσμιοι θεσμοί δημιουργούνται για τη διαχείριση, τα ζητήματα της κοινωνικής πολιτικής (π.χ. ανισότητα, φτώχεια, αυτονομία) πρέπει να εξετάζονται κάτω από αυτό το πρίσμα.

90

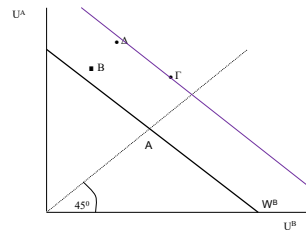
Συναρτήσεις κοινωνικής ευημερίας και κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας

91

91

Κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας

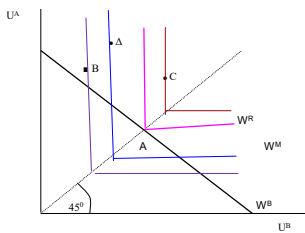
W^B : αθροιστική ΣΚΕ (Bentham)

Οι κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας είναι ευθείες γραμμές με κλίση -1. Η συνολική ευημερία είναι η ίδια ανεξάρτητα από το πώς κατανέμεται. Η μετακίνηση από το A στο B αυξάνει την κοινωνική ευημερία, αλλά το B είναι πολύ πιο άδικο.

92

92

Κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας

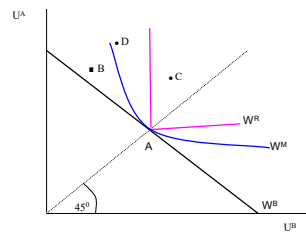
W^R : Rawlsian ΣΚΕ, 45° line.

$W = \min(U_A, U_B)$
Ξεκινώντας από το A, η κοινωνική ευημερία δεν αυξάνεται αν αυξηθεί η χρησιμότητα μόνο του ενός ατόμου. Πρέπει να αυξηθεί η χρησιμότητα και των δυο ατόμων, προκειμένου να αυξηθεί η κοινωνική ευημερία. Τώρα το A είναι προτιμότερο του B.

93

93

Κοινωνικές καμπύλες αδιαφορίας

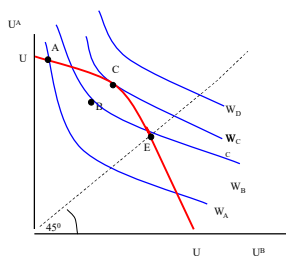

W^M : ισοελαστική ΣΚΕ με μέση τιμή του e. Η μετακίνηση από το A στο B, αυξάνει την χρησιμότητα του ατόμου A, αλλά μειώνει την χρησιμότητα του ατόμου B. Η κοινωνική ευημερία μειώνεται. Αν όμως η χρησιμότητα του ατόμου A αυξηθεί περαιτέρω (π.χ. στη σημείο D), αυξάνεται η ανισότητα αλλά και η κοινωνική ευημερία. Η αύξηση της συνολικής κοινωνικής ευημερίας υπεραντισταθμίζει την αύξηση στην ανισότητα

94

94

Το δίλημμα μεταξύ ισότητας και αποτελεσματικότητας

UU: καμπύλη δυνατοτήτων χρησιμότητας (όλα τα αποτελεσματικά σημεία)

Ισοελαστική ΣΚΕ

Το σημείο A είναι αποτελεσματικό.

Το σημείο B δεν είναι αποτελεσματικό, αλλά βρίσκεται σε υψηλότερη κοινωνική καμπύλη αδιαφορίας.

Το σημείο E αντιστοιχεί στην πλήρη ισότητα, αλλά δε μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία.

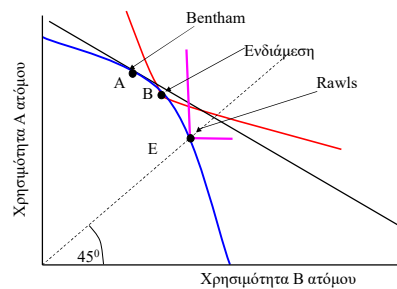
Το σημείο C αντιστοιχεί στην υψηλότερη δυνατή κοινωνική ευημερία

Η καμπύλη W_D δεν είναι εφικτή.

95

95

Αποτελεσματικότητα και ισότητα: διάφορα κριτήρια

96

96

Αποτελεσματικότητα και ισότητα: διάφορα κριτήρια

- Η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας με βάση την ενδιάμεση συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας είναι το σημείο B.
- Αν ως κριτήριο χρησιμοποιούσαμε τη συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας (Bentham) τότε το σημείο στο οποίο η ευημερία μεγιστοποιείται είναι το A.
- Με βάση τη συνάρτηση του Rawls η κοινωνική ευημερία μεγιστοποιείται στο σημείο E, όπου έχουμε ίση διανομή ευημερίας μεταξύ των δύο ατόμων.

97

97

Αποτελεσματικότητα και ισότητα: διάφορα κριτήρια

- Είναι σαφές ότι η αξιολόγηση της αποτελεσματικής κατανομής των πόρων με βάση κοινωνικά κριτήρια είναι μια πολύπλοκη διαδικασία. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας ότι τα άτομα μιας κοινωνίας δεν έχουν όλα τις ίδιες απόψεις για κοινωνική δικαιοσύνη, τότε γίνεται αντιληπτό ότι η χρήση αυτών των κριτηρίων για τη διατύπωση προτάσεων για οικονομική πολιτική δεν είναι πολύ πρακτική.

98

98

Μια ειδική περίπτωση: η αναδιανομή είναι κατά Pareto αποτελεσματική

- Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες η δικαιότερη διανομή ευημερίας μπορεί να οδηγήσει και σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και σε βελτίωση κατά Pareto.
- Ας πάρουμε, για παράδειγμα την περίπτωση που εκείνοι που ευημερούν, μπορεί να θεωρούν ότι η ευημερία τους βελτιώνεται όταν βλέπουν τη θέση των φτωχών να βελτιώνεται.
- Σε μια τέτοια περίπτωση αλτρουισμού, η καμπύλη δυνατοτήτων ευημερίας θα έχει ένα σχήμα παρόμοιο με εκείνο του παρακάτω διαγράμματος.

99

99

Μια ειδική περίπτωση: η αναδιανομή είναι κατά Pareto αποτελεσματική

- Ας υποθέσουμε ότι η χρησιμότητα του πλούσιου ατόμου εξαρτάται από τη χρησιμότητα του φτωχού ατόμου. Δηλαδή:

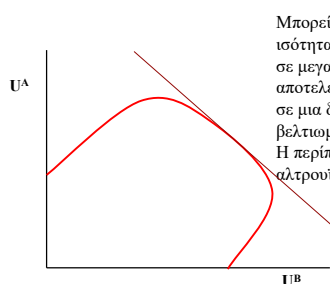
$$U_{PETER} = U(I_{PETER}, U(I_{PAUL}))$$

- Αν το κράτος αναδιανείμει εισόδημα, αυξάνεται και η αποτελεσματικότητα. Η αγορά δε μπορεί να το πετύχει αυτό, αν για παράδειγμα δεν υπάρχει πλήρης πληροφόρηση σχετικά με το ποιος είναι πραγματικά φτωχός.

100

100

Σχέση αποτελεσματικότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης

101

101

Μια ειδική περίπτωση: η αναδιανομή είναι κατά Pareto αποτελεσματική

- Ο αλτρουϊσμός παίζει ένα ρόλο.
- Όμως μπορεί να μην είναι μόνο αυτό. Μπορεί ο πλούσιος να σκέφτεται το δικό του συμφέρον. Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει περίπτωση, για λόγους που δεν έχουν σχέση με αυτόν, να γίνει φτωχός.
 - Όταν είσαι σε πλεονεκτική θέση, πληρώνεις ένα «ασφάλιστρο». Όταν έρθουν δύσκολοι καιροί, παίρνεις την ανταμοιβή.
 - Αυτό είναι το σκεπτικό των προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλισης.

102

102

Μη ατομιστικές απόψεις

- Στις προηγούμενες περιπτώσεις, η συνάρτηση κοινωνικής ευημερίας προέρχεται από τις συναρτήσεις ωφέλειας των ατόμων.
- Υπάρχουν και άλλες προσεγγίσεις που προσδιορίζουν τη διανομή του εισοδήματος ανεξάρτητα από τις ατομικές προτιμήσεις.
- Ένα παράδειγμα είναι αυτό που αποκαλούμε : **ισότητα ως προς τα αγαθά** (commodity egalitarianism).
 - Το δικαίωμα στην ψήφο, στην τροφή, στέγη, εκπαίδευση, υγεία.

103

103

Θεωρίες πέρα από τον ωφελισμό

- Sen (1985) Έννοια των ικανοτήτων (capabilities): η ελευθερία που έχουν οι άνθρωποι να λειτουργήσουν σε σχέση με βασικά πράγματα.

104

Θεωρίες πέρα από τον ωφελισμό

- Η βασική ιδέα του Sen (1985) είναι ότι πρέπει να δούμε τι είναι ικανά να κάνουν τα άτομα ή να γίνουν (και όχι τι πόρους διαθέτουν).
- Το επίπεδο ζωής ενός ατόμου καθορίζεται από τα πράγματα που μπορεί να κάνει και να είναι ('functionings', i.e. doings and beings). Αυτά καθορίζουν την ποιότητα ζωής του.
- Οι λειτουργικότητες αφορούν πράγματα όπως το να είναι κανείς ζωντανός, να τρέφεται καλά, να μετακινείται ελεύθερα, να έχει αυτοσεβασμό και σεβασμό για τους συνανθρώπους του, να συμμετέχει στα κοινά, κλπ.
- Το σύνολο ικανοτήτων ('capability set') αντιπροσωπεύει την πραγματική ελευθερία που έχει κάποιος να διάγει το βίο που επιθυμεί.
- Επομένως, τα δικαιώματα του ατόμου πρέπει να κρίνονται όχι μόνο με βάση το εισόδημα ή τη χρησιμότητα που έχει, αλλά και με βάση την ελευθερία που έχει στην πραγματικότητα να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών τρόπων ζωής που αξιολογεί ως σημαντικούς.

105

Θεωρίες πέρα από τον ωφελισμό

- Προκύπτουν δυο ερωτήματα πολιτικής:
 - Πώς θα άλλαζαν τα συμπεράσματα σχετικά με τις επιπτώσεις στην κοινωνική ευημερία διαφορετικών κοινωνικών πολιτικών, αν ο Bentham αντικατασταθεί από τον Rawls ή τον Sen?
 - Αν οι άνθρωποι διαφωνούν σχετικά με το αν μια μεταρρύθμιση είναι επιθυμητή, μπορεί αυτό να συμβαίνει επειδή έχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με τους στόχους της κοινωνίας;

106

Πρόσθετη βιβλιογραφία για όποιον ενδιαφέρεται

- Atkinson, A.B. (2009), "Economics as a moral science", *Economica*, Vol. 76, pp. 791-804.
- Gough, Ian (2008), Η πολιτική οικονομία του κοινωνικού κράτους, εκδόσεις Σαββάλα.
- Cullis, J. and P. Jones, (1998), *Public Finance and Public Choice*, 2nd edition, Oxford University Press, Chapter 9 (section 9.3.1)
- Hindriks, J. and G. Myles, (2006), *Intermediate Public Economics*, MIT Press, Chapters 12 (sections 12.1, 12.2 and 12.6).
- Barr, N. (2004), *Economics of the Welfare State*, 4th edition, Oxford University Press, Chapter 3.
- Sen, A. (2000), "Social Justice and the distribution of income", in Atkinson, A.B. and F. Bourguignon, *Handbook of Income Distribution*, North Holland (section 6)

107